

VERGADERRUIMTE GEZOCHT

Rinus Suijkerbuijk

In Houthem-St. Gerlach is het altijd al, zo lijkt het, moeilijk geweest om ruimtes voor vergaderingen en repetities te vinden. De verenigingen hadden en hebben (blijkens de noodzakelijk geachte uitbreidingsplannen voor de Holle Eik) het ook heden nog moeilijk om passende gelegenheden te vinden om hun activiteiten te kunnen ontplooiën. Met enige medewerking van de “zaalexploitanten” en de nodige inschikkelijkheid van de “zaalgebruikers” konden veelal tot ieders tevredenheid oplossingen gevonden worden. De Fanfare ging haar repetities in het totaal ongeschikte cafélokaal van Harry Leukel in Vroenhof houden, de toneelclub gaf voorstellingen in de “zaal” van het Witte Paard, Sinterklaas hield receptie in het bovenzaaltje van de Coöperatie “De Ster”, enz.

Momenteel kan men zich dit helemaal niet meer voorstellen: de overheid zou direct tot ontruiming overgaan wegens overtreding van de vele regels op het gebied van brand en veiligheid.

Maar als de potentiële zaalgebruiker inschikkelijkheid en beschikking over een zaalruimte opeist, kan het spannend worden.

De Nationaal Socialistische Beweging (NSB) in Nederland

In navolging van het in Duitsland omstreeks 1933 opgekomen georganiseerde nationaal-socialisme werd ook in Nederland een NSB-beweging opgericht, een in de beginjaren “normale partij”, in het parlement met enige leden vertegenwoordigd. Na de Duitse inval steunde zij de Duitse bezetter, hoewel zij daar niet al te serieus genomen werd. De doorsnee Nederlandse bevolking was voor het gedachtegoed en de handelwijze van de NSB niet gecharmeerd en soms zelfs openlijk vijandig, als men daartoe voldoende moed had. In sommige delen van Nederland kreeg de NSB een serieuze aanhang, met name in de grote steden en industriegebieden als de Mijnstreek. De organisatie was strikt geregeld in Kringen en Groepen. En Houthem mocht ook een Groep vormen, waaronder tevens een gedeelte van Berg en Terblijt ressorteerde.

Groep Houthem en Groepsleider Davidis

Haar eerste Groepsleider werd Gerhardus Hermanus Frederik Davidis, in 1880 in Breda geboren en na een verblijf in Nederlandsch Indië, in november 1939 te Houthem neergestreken in St. Gerlach 287, naast Hotel van de Weijer. In juni 1941 verhuist hij, met zijn echtgenote, de in Soerabaja geboren Julie van der Hart, naar Meerssen om op 15 december 1941 in Broekhem zijn intrek te nemen op het adres Strabeek 191, tevens het pension van (door hem bekeerde) zielsverwant Jan van Espen. Na een hooglopende ruzie met van Espen vond het echtpaar Davidis-van het Hart onderdak in Villa Wilhelmina in de Onderstestraat bij de familie Straeten.

De Groep Houthem, met 3 contributie-inners, telde uiteindelijk (voor kortere of langere tijd) een vijftigtal contribuanten. De Beweging ondernam ook “neven-activiteiten”, zoals Winterhulp Nederland, Volksdienst, Landwacht.

En met de groei nam ook de behoefte aan (vergader-)ruimte toe. Davidis had zijn oog laten vallen op het zaaltje van het Witte Paard in de Gerlachstraat 311. Omdat zijn verzoek om daar de NSB-vergaderingen te mogen houden bij de

exploitante geen instemming vond, wendde hij zich tot de burgemeester van Valkenburg-Houthem, de heer P.A. Hens.

Correspondentie

Uit de navolgende correspondentie blijkt hoe intimiderend de NSB-Groepsleider zijn zin probeerde door te drijven. Waarom hij persé daar wilde vergaderen blijft onduidelijk.

'Ter herinnering aan ons verblijf in Houthem juli 1958'

V.l.n.r.: Pierre Frissen, Marion Frissen, Marieke Frissen, Leny Frissen-Krapels, ?, ?, ?, Jan Frissen en Marie Frissen-Timmermans voor café In het Witte Paard

Zaal Frissen¹

De burgemeester van Valkenburg-Houthem schrijft op 23 november 1942 aan den Heer G.H.F. Davidis, Groepsleider der NSB, Strabeek 191 te Valkenburg-Houthem:

Naar aanleiding van ons onderhoud op 20 dezer deel ik U mede, dat ik Mej. A.M.E. Frissen, wonende St. Gerlachstraat no. 311 alhier, heb ingelicht, en haar tevens heb gewezen op de moeilijkheden, welke volgens U haar weigering om haar zaal af te staan voor een vergadering der N.S.B. voor haar zaak en derden zouden kunnen opleveren.

Juffrouw Frissen bleek niet bereid de zaal af te staan "... ook al omdat zij vreest, dat de daaruit volgens haar voortvloeiende moeilijkheden en drukte voor haar oude moeder zeer nadeelig zullen zijn en zij deze elke opwinding vanwege haar wankele gezondheid wil besparen".

Deze brief is voor Davidis onacceptabel en hij informeert de Kringleider van Zuid-Limburg, Ir. J.J.H. Vos, die na telefonisch overleg met Mr. Ir. Van Leeuwen Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te Den Bosch reeds 3 dagen later, op 26 Slachtaand 1942 de brief van burgemeester Hens doorstuurt.

In een begeleidend schrijven wordt dan vermeld dat de Procureur-Generaal al heeft toegezegd dat er helemaal geen vergaderingen meer zullen mogen

plaatsvinden bij juffrouw Frissen, wanneer die bij haar weigering blijft. Kring-leider Vos biedt daarbij aan om door de Groepsleider op naleving van het verbod te laten toezien:

".....haar nogmaals door den Burgemeester laten waarschuwen en by onverhoopde handhaving van haar standpunt geen vergaderingen in haar zaal meer toelaten. In dit verband merk ik op, dat zy in den laatsten tyd in deze zaal nog een filmavond van de ANWB heeft gehouden, terwyl de kerkelyke zangvereniging, "St. Cecilia" daar regelmatig vergadert en dezer dagen nog een feest heeft gevierd. Ook een aantal leden van de ontbonden fanfare "St. Gerlach" oefent daar nog individueel onder leiding van den muziekonderwyzer Ogier.

Indien wordt overgegaan tot "boycot" van deze zaal, verzoek ik U my dit te willen melden, opdat door den Groepsleider ondershands op naleving kan worden toegezien.
HOU ZEE !"

De gewestelijke Directeur van Politie, N.J. van Leeuwen, reageert namens de Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch reeds op 2 december 1942 en laat burgemeester Hens weten:

Betreffende: toepassing artikel 24 van Verordening No. 138/1941

Onder verwijzing naar bijgaande bescheiden heb ik de eer Uedel-achtbare te verzoeken, alsnog een poging te willen ondernemen om de zaal-houdster tot andere gedachten te brengen. Mogelijk schrikt zij bij nadere overweging voor de consequenties terug.

De burgemeester bespreekt de kwestie met de zaalhoudster en noteert in potlood op dit schrijven: *"E.H.B.O heeft er lessen"* en *"Mej. Frissen blijft bij haar weigering; 7 dec. '42"*, waarna hij aan de P-G te 's-Hertogenbosch op 8 december 1942 reageert door te melden dat juffrouw Frissen in haar weigering volhardt. In zijn brief schrijft burgemeester Hens onder meer:

"..... Zy bleef echter by haar afwyzende houding in deze ook al vanwege den hoogen ouderdom harer moeder, die zy elke emotie wil sparen.

Er is in deze gemeente een groote zaal beschikbaar, toebehoorende aan Chr. Huynen Jr., alwaar de N.S.B. regelmatig vergadert, doch het schynt, dat de groepsleider der N.S.B. in het gehucht Houthem er op staat, dat de bewuste vergadering in dat gehucht zal plaatshebben".

Binnen één week, bij brief d.d. 14 december 1942, krijgt Hens antwoord waarin hem wordt medegedeeld:

"..... dat met ingang van heden in de zaal van Mejuffrouw A. Frissen voor ieder in dat gebouw te houden bijeenkomst van personen mijne voorafgaande toestemming vereischt is. Uiteraard wordt door mij, zolang Mejuffr. Frissen haar weigerachtige houding niet opgeeft, geen toestemming verleend".

En deze opvatting maakt de burgemeester direct kenbaar bij (Kabinet-)brief van 17 december 1942 aan Mej. A.M.E. Frissen, St. Gerlachstraat 311 te Houthem.

Maar voor deze "chantage" bezwijkt juffrouw Frissen niet. Of er in deze winterperiode al dan niet gebruik gemaakt werd van de (achter-)zaal van "Het Witte Paard" is niet na te gaan. Gezien de kou en het gemis aan centrale verwarming lijkt dat onwaarschijnlijk. Maar intussen beraadt de NSB zich hoe zonder gezichtsverlies uit deze impasse te komen. Het resultaat is dat de schuld bij burgemeester Hens wordt gelegd! De Houthemse Groepsleider klaagt bij de Kringleider en die meldt zich weer bij de Procureur-Generaal [waarbij interessant is te zien hoeveel mogelijke vergaderruimten er in Houthem te vinden waren].

Maastricht, 18 Februari 1943.
Sprokkelmaand.

Kameraad,

In antwoord op Uw schrijven van 1 dezer No. 11813 rapporteert de Groepsleider van Houthem mij als volgt:

"Het bevreemdt mij, dat de burgemeester van Valkenburg-Houthem heeft medegedeeld, dat de zaal van mej. A.M.E. Frissen te Houthem St. Gerlach de eenige geschikte localiteit was, daar er nog verscheidene andere beschikbaar zijn. Zijne EdelAchtbare stelde mij destijds bij mijn bezoek aan hem voor, een andere zaal ter beschikking te stellen, beschikbaar zijn onder andere:

1e. de zaal van den heer Moonen te Houthem-Valkenburg (Broekhem) die geregeld als danszaal gebruikt wordt,

2e. de zaal van het R.K. Parochiehuys, waar de kinderen van de school gymnastiekonderwijs ontvangen,

3e. de zaal boven het oude gemeentehuis, al eerder als zoodanig gebezigd voor de cursussen van de E.H.B.O.,

4e de zaal van Hotel L. van de Weier, die ook voor zang- en muziek-uitvoeringen werd gebruikt,

5e. de zaal van Hotel Cuypers-Linsen te St. Gerlach, die ook verduistering heeft,

6e. de vergaderzaal van de Coöperatie de Ster enz.

Het komt mij voor dat de Burgemeester van Valkenburg-Houthem met opzet de zaal van mej. Frissen heeft beschikbaar gesteld en aan het prestige van de Groep Houthem zooveel mogelijk afbreuk te doen en de vergaderstop voor de zaal Frissen zoo veel doenlijk te verzachten als contra propaganda tegen de N.S.B."

Met deze toelichting van den Groepsleider kan ik mij geheel vereenigen.

HOU ZEE !

Daadkrachtig reageert de gewestelijke Directeur van Politie daarop met een beroep op de capaciteiten van burgemeester Hens met een briefje van 26 februari 1943, waarin hij hem vraagt te proberen de zaalhoudster tot andere gedachten te brengen:

"..... Gaarne verneem ik of U EdelAchtbare aan de tusschen U en de zaalhoudster eenerzijds en de N.S.B. anderzijds gerezen moeilijkheden geen einde kunt maken door de zaalhoudster te bewegen, haar zaal alsnog aan de N.S.B. af te staan.

Ik houd mij ervan overtuigd, dat zulks U bij ernstig pogen zal lukken."

Of burgemeester Hens nog serieuze pogingen heeft gewaagd valt ernstig te betwijfelen. Feit is dat de groepsbijeenkomsten plaats gingen vinden in het lokaal van caféhouder G.H. Custers(-Duykers), die tevens NSB-groepsadministrateur was, op het adres Provincialeweg 251 te Houthem.

Voor zover bekend: rechts achter: Marieke Frissen, links voor: Marion Frissen (dochter van Jan Frissen). De zittende vrouw is Marie Lelkens.

Opmerkingen

1. Groepsleider Davidis overleed op 29 april 1943; waarschijnlijk de belangrijkste reden om niet langer op "zaal Frissen" aan te dringen.
2. De ziekelijke moeder van mejuffrouw Frissen, de weduwe Helena Frissen-Magermans die niet blootgesteld mocht worden aan de drukte en opwinding van NSB-vergaderingen, overleefde de oorlog en overleed op 25 januari 1951, 86 jaar oud.
3. In het kader van de afwikkeling van in beslag genomen goederen sloot het Nederlands Beheersinstituut op 4 april 1949 een koopcontract met de weduwe. H. Frissen, St. Gerlachstraat 24, waarbij een café-buffetkast afkomstig uit de bedrijfsinventaris van G.H. Kusters, verkocht werd voor f. 100.--.² Deze buffetkast met 4 nikkelen bierkranen en installatie moest op 26 april 1950 echter teruggegeven worden omdat het beheersinstituut zich het recht van wederinkoop had voorbehouden.
4. De door G.H. Kusters gevraagde tegemoetkoming voor aangegeven schade aan café-pension Provinciale weg 251 te Valkenburg-Houthem van f. 2.150,-- voor schade geleden in september 1944, werd op 23-01-1956 op het advies van de Schade Enquêtecommissie voorgesteld op f. 149.

Bronnen

1. De betreffende correspondentie is aan te treffen in het gemeentearchief Valkenburg-Houthem onder inventarisnummer 1940-1981 2977: zaal Frissen.
2. Nederlands Beheersinstituut, dossier inv. nr. 112953